

Широбокова Лілія Олександрівна
аспірантка 2-го курсу кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

**ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ
КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ У ПИТАННЯХ ПРИТЯГНЕННЯ
ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ,
ВЧИНЕНІ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ, В УМОВАХ
ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ**

Події, що відбуваються у сучасному світі, потребують оперативного та ефективного реагування та надання відсічі. Не завжди завдання кримінального провадження можуть бути виконані виключно за допомогою внутрішньодержавних механізмів, все частіше держави потребують допомоги одна від одної в різних питаннях і сферах, щоб реалізувати важливі завдання як для конкретної держави, так і для світового співтовариства в цілому.

Важливою процесуальною формою міжнародного співробітництва, актуальною як ніколи сьогодні, є взаємодія з міжнародними судовими установами.

КПК України як форму співробітництва передбачає визнання та виконання вироків міжнародних судових установ, а також перейняття осіб, засудженими такими судами до позбавлення волі (ст. 614 КПК) [1].

Серед міжнародних судових установ, які здійснюють кримінальну юрисдикцію, найбільш важливим є Міжнародний кримінальний суд. Останній – незалежний постійно діючий судовий орган, уповноважений здійснювати юрисдикцію щодо осіб, відповідальних за найсерйозніші злочини, що викликають стурбованість міжнародного співтовариства, вказані у Римському статуті, що доповнює національні системи кримінального правосуддя [2].

Правовою підставою діяльності зазначеного Суду є Римський статут МКС від 17 липня 1998 року (набув чинності 1 липня 2002 року). Указаний міжнародний документ Україною не ратифіковано, що пов'язано з низкою законодавчих перепон, однак юрисдикція визнана у передбаченому Статутом порядку, не пов'язаному з ратифікацією. Так, згідно з ч. 3 ст. 12 Статуту, при необхідності визнання юрисдикції державою, яка не є учасницею Статуту, ця держава може за

допомогою заяви, переданої Секретарю, визнати здійснення Судом юрисдикції відносно конкретного злочину.

Саме таким способом Україна вже визнавала юрисдикцію Суду у 2014 році, коли ВРУ прийняла Заяву, згідно з якою визнана юрисдикція за ст. 7 Статуту (злочини проти людяності та воєнні злочини) під час спірних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 по 22 лютого 2014 року [3], а також 4 лютого 2015 року, коли ВРУ прийняла Постанову, якою затвердила Заяву щодо визнання юрисдикції Суду за ст. 7 (злочини проти людяності) щодо скоєних злочинів вищими посадовими особами РФ та керівниками терористичних організацій «ЛНР» та «ДНР», починаючи з 20 лютого 2014 року [4].

Ситуація по Україні була вивчена і за результатами такого попереднього вивчення було встановлено достатність підстав для початку розслідування як воєнних злочинів, так і злочинів проти людяності. Загалом конфлікт в Україні кваліфікується, відповідно до Звітів Офісу прокурора МКС, так:

1) в АРК та Севастополі найпізніше з 26 лютого 2014 року відбувається міжнародний збройний конфлікт між Україною та РФ;

2) на Сході України з 30 квітня 2014 року триває неміжнародний збройний конфлікт між Україною та РФ;

3) також на Сході України найпізніше з 14 липня 2014 р. відбувається міжнародний збройний конфлікт між Україною та РФ;

4) за умови доведення здійснення загального контролю РФ над неурядовими озброєними угрупованнями можна буде говорити про наявність на Сході України єдиного міжнародного збройного конфлікту [5].

Зважаючи на кричущість, катастрофічність, очевидність загрози як Україні, так і всьому світовому співтовариству за зверненням 39 держав-учасниць прокурором МКС К. Ханом було ініційовано розслідування щодо вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року і було оголошено про початок розслідування воєнних злочинів.

Для негайного, ефективного збору доказів та документування скоєних в Україні після 24 лютого 2022 року злочинів використано змішану форму співробітництва, що дозволяє оперативно виконувати поставлені завдання.

Між Прокурором МКС, королівським адвокатом та генеральними прокурорами трьох держав-ініціаторів Угоди: Литвою, Польщею, Україною було створено Сумісну слідчу групу (ССГ), до якої залу-

чені 42 працівники МКС (найбільша кількість за весь час існування Офісу Прокурора), серед яких: слідчі, судові експерти, також до групи залучені кращі працівники правоохоронних органів України: слідчі, криміналісти, вибухотехніки, судові експерти тощо.

Їх діяльність є сумісною, узгодженою та скоординованою, взаємно налагодженою, синхронною і взаємодоповнюючою. Максимальна увага при здійсненні їх діяльності приділяється дотриманню міжнародних та національних стандартів: збиранню та закріпленню доказів, виконанню міжнародних протоколів, використанню нових і найбільш ефективних технологій розслідування злочинів, враховуючи практику обізнаних міжнародних інституцій. Вказане дозволить оперативно та ефективно здійснити збирання доказів, фіксацію їх з метою мінімізації ситуацій встановлення дотримання критеріїв належності та допустимості при здійсненні оцінки.

Юрисдикція МКС досить чітко виписана у Римському статуті і розповсюджується на злочини геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини, злочин агресії (ст. 5). Кожен із вказаних злочинів розкривається у ст.ст. 6-8 Статуту, а у ст. 9 також окремі елементи злочинів. При кваліфікації конкретних злочинних дій, окрім положень Статуту, треба враховувати низку міжнародних актів.

Зокрема, злочину геноциду – положення Конвенції щодо запобігання і покарання злочинів геноциду, злочини проти людяності – у Статуті Нюрнберзького міжнародного воєнного трибуналу, Хартії Міжнародного воєнного трибуналу в Токіо, Законі № 10 Контрольної ради союзних держав в Німеччині 1945 р., Конвенції ООН 1948 р., Статутах міжнародних трибуналів по колишній Югославії, Руанді. Воєнні злочини, окрім Статуту МКС, також передбачені: Женевськими конвенціями 1949 р., додатковим протоколом I 1977, ст. 28 Гаазької конвенції про захист культурних цінностей під час військових конфліктів 1954 р., Конвенцією про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1976 р. Злочин агресії визначено п. 1 ст. 8 bis Компальнського додатку. Щодо останньої позиції треба зауважити, що Компальські додатки мають бути ратифіковані і набути чинності хоча б для однієї з держав – агресора чи жертви.

Зважаючи на специфічність взаємодії України з МКС щодо злочину агресії, остання залежить від згоди держав. Тому подолання цієї ситуації зусиллями держав малоймовірно. Шлях визнання юрисдик-

ції злочину агресії на власній території через процедуру подання заяви під питанням. Залишаються варіанти або створення змішаного міжнародного трибуналу *ad hoc*, здійснення розгляду національними судами, які мають територіальну (або універсальну) юрисдикцію.

Важливим кроком і новою віхою у питанні співробітництва стало внесення законодавцем доповнень до КПК України розділом «Особливості співробітництва з Міжнародним кримінальним судом», дія якого поширюється виключно на співробітництво з цією судовою установою з метою поширення юрисдикції на осіб (громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства), які на момент вчинення злочину, що підпадає під юрисдикцію МКС, були підпорядковані та (або) діяли з метою збройної агресії проти України та (або) на підставі рішень (наказів, розпоряджень тощо) посадових осіб, військового командування або органів державної влади РФ або іншої країни, що здійснювала агресію, або сприяла її здійсненню проти України.

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що розвиток відносин між Україною та МКС здійснювався поетапно: підписання, співробітництво на умовах визнання юрисдикції у 2014 та 2015 рр., активна допомога у здійсненні розслідування шляхом безпосередньої участі співробітників МКС у збиранні та фіксації злочинів, вчинених після 24 лютого 2022 року, які підпадають під ознаки воєнних, злочинів проти людяності, геноциду та агресії.

Наступним і важливим етапом має стати ратифікація Римського статуту, яка дозволить повноцінно займати місце учасника, користуючись певними правами (зокрема, пропонувати кандидатів на посаду суддів, прокурорів, впливати на вирішення адміністративних питань тощо), крім того, це дозволить позиціонувати Україну як державу, спрямовану на міжнародну інтеграцію, особливо в питаннях притягнення до кримінальної відповідальності міжнародних злочинців.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України Закон України від 13.04.2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
3. Заява до Міжнародного кримінального суду про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо

тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року від 25.03.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-18#Text>

4. Заява про визнання Україною юрисдикції МКС щодо скоєних злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами РФ та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян від 04.02.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-19#Text>

5. Україна і Міжнародний кримінальний суд двадцять складних питань і простих відповідей. *Юридична газета*. URL: <https://jur-gazeta.com>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Підгородинська А. В.

Булацевська Яна Вадимівна

*студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тримання під вартою є найбільш суворим запобіжним заходом, який застосовується під час здійснення кримінального провадження, і пов'язаний із суттєвим обмеженням фундаментальних прав людини. В нашій країні Указом Президента України із 24 лютого було введено воєнний стан. І у зв'язку з цим, було введено дуже багато новел, що стосуються процесуального порядку застосування такого запобіжного заходу як тримання під вартою.

Спробуємо дослідити основні зміни щодо особливостей обрання такого запобіжного заходу, як тримання під вартою, строк дії ухвали про тримання під вартою і можливості продовження цього строку.

В положеннях п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК встановлена екстраординарна та виняткова процедура обрання зазначених запобіжних заходів керівником відповідного органу прокуратури. Згідно з положеннями вказаної статті, ініціює обрання тримання під вартою прокурор, або слідчий за погодженням із прокурором шляхом подання відповідного клопотання.

Згідно з ч. 2 ст. 615 КПК строк дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою чи постанови керівника органу прокуратури про